

PRASA POLSKA NA TLE PRASY INNYCH
MNIJSZOŚCI NA UKRAINIE

Analiza pism mniejszościowych pod kątem tematyki, jaka w nich dominuje, jednoznacznie wskazuje na to, że właśnie poprzez działalność i aktywność kulturalną dane społeczności starają się przybliżyć siebie, swoje problemy i kraj pochodzenia. Działalność wydawnicza polskiej mniejszości na Ukrainie należy do najprężniejszych. Polakom wydającym 19 tytułów, które ukazują się regularnie oraz 10, które pojawiają się nieregularnie, dorównują jedynie Żydzi. Analiza zawartości poszczególnych pism pozwala stwierdzić, iż wpisują się one w ogólny schemat gazet i czasopism wydawanych przez mniejszości narodowe.

Słowa kluczowe: mniejszość narodowa, polska mniejszość, działalność wydawnicza, prasa polska.

Аналіз періодичних видань національних меншин під кутом зору тематики однозначно вказує на те, що саме завдяки культурній діяльності ці громади намагаються показати себе, свої проблеми і країну походження. Видавнича діяльність польської національної меншини в Україні належить до таких, що інтенсивно розвиваються. Полякам, які видають 19 регулярних та 10 нерегулярних періодичних видань, дорівнюють лише євреї. Аналіз змісту окремих видань дозволяє ствердити, що вони вписуються в загальну схему газет і часописів, які видаються національними меншинами.

Ключові слова: національна меншина, польська національна меншина, видавнича діяльність, польська преса.

The analysis of the minority newspapers in terms of a subject matter which appears in them, clearly indicates that it's through social and cultural activity certain communities are trying to integrate themselves and their problems with their country of origin. Polish minority's publishing activity in Ukraine is one of the most resilient out there. Poles, who publish 19 titles, which are published regularly, and 10, which appear irregularly, are followed only by Jews. The analysis of the contents of the particular newspapers indicates that they fit in the overall scheme of newspapers and periodicals published by national minorities.

Key words: national minority, Polish minority, publishing, Polish press.

Ukraina jest państwem wielonarodowym; według danych z ostatniego powszechnego spisu ludności przeprowadzonego 5 grudnia 2001 roku, kraj ten zamieszkuje 130 narodowości. Społeczności zaliczane do mniejszości narodowych charakteryzują się różnym stopniem sformalizowania i zorganizowania. Na Ukrainie zarejestrowano 270 narodowościowych towarzystw i organizacji kulturalnych, prowadzących działalność zarówno na szczeblu obwodowym, rejonowym jak i ogólnopanstwowym [1, 341]. Działalność ta skupia się przede wszystkim na sferze kulturalno-oświatowej.

Najlepsze warunki posiada najliczniejsza z grup – mniejszość rosyjska, która w roku szkolnym 1997/98 zachowała prawie 3 tysiące szkół na różnych szczeblach kształcenia: podstawowe oraz szkoły średnie, a liczba kształconych w nich dzieci była porównywalna do liczby dzieci pobierających naukę w języku ukraińskim. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat proporcje te uległy zmianie na korzyść języka państwowego. I tak w roku szkolnym 1999/2000 w języku ukraińskim naukę pobrało 67% uczniów (wyjątkiem były: Krym 98% w języku rosyjskim, obwody: doniecki, ługański 88%

i około 50% w obwodach: zaporoskim, odeskim i charkowskim) [2, 308].

W celu pielęgnowania swojej odrębności kulturowej i tradycji własnego narodu, dzięki sprzyjającej polityce państwa ukraińskiego i przy wsparciu finansowym państw narodowych, grupy mniejszościowe powołały teatry, zespoły muzyczne czy taneczne. Cyklicznie organizowane są przeglądy działalności zespołów mniejszościowych, m.in. w Kijowie czy Charkowie.

Liczebność danej mniejszości nie stanowi o jej aktywności i zorganizowaniu. Do najprężniej działających mniejszości na Ukrainie należy mniejszość żydowska (0,2% ogółu mieszkańców) zorganizowana w Towarzystwie Kultury Żydowskiej, Asocjacji Żydowskich Organizacji i Wspólnot Ukrainy oraz Żydowską Radę Ukrainy. Organizacje te opracowały m.in. program odrodzenia i rozwoju kultury żydowskiej, który zakłada odrodzenie kultury żydowskiej oraz propagowanie wiedzy o historii tego narodu na Ukrainie [4, 5].

Żydom dorównują Tatarzy Krymscy, którzy posiadają własne organizacje narodowe Kurultaj (organ ustawodawczy) i Medżlis (organ wy-

konawczy), oficjalnie uznane przez Organizację Krymskotatarskiego Ruchu Narodowego [4, 22]. W 1991 roku na Ukrainie utworzono Duchowny Zarząd Muzułmanów Krymu, następnie Duchowny Zarząd Muzułmanów Ukrainy i Asocjacje Niezależnych Wspólnot Muzułmańskich. W 1999 roku ogólna liczba wspólnot muzułmańskich w tym kraju osiągnęła 280 [4, 229].

W zamieszczonym z okazji Dnia Praw Człowieka artykule ówczesnego wiceministra kultury i sztuki RP Michała Jagiełły, który opublikował „Dziennik Kijowski” czytamy: „Każda propozycja, jaką mniejszość wysuwa wobec większości, powinna być rozpatrywana równocześnie z dwóch punktów widzenia. Pierwszym jest obowiązek społeczności dominującej wspierania tożsamości kulturowej innych. Drugim – troska o terytorialną całość i w ogóle bezpieczeństwo państwa zamieszkania. [...] Pociąga to za sobą skutki polityczne w postaci stałego uwzględniania zagadnień mniejszości narodowych w stosunkach międzypaństwowych na zasadach równoprawności i rzeczywistego partnerstwa; taką samą miarę przykłada się do poczynań swej mniejszości w świecie, jak do poczynań mniejszości narodowych zamieszkujących dane państwo” [7, 2-3].

Przejawem aktywności danej grupy mniejszościowej jest obecność w środkach masowego przekazu państwa zamieszkania oraz prowadzenie własnej działalności wydawniczej. Środki masowego przekazu – zwłaszcza elektroniczne – są istotnym medium, które w znacznym stopniu kształtują postrzeganie danej mniejszości w społeczeństwie [11, 144]. To właśnie one upowszechniają wiedzę o tradycji, historii, kulturze i działalności poszczególnych mniejszości. Przedstawiciele mniejszości narodowych zabiegają o obecność z mediach, która z jednej strony przypomina o ich odrębności, a z drugiej strony świadczy o aktywności i zaangażowaniu tak w sprawy kraju zamieszkania, jak i pochodzenia.

Powyższą tezę potwierdzają badania nad prasą mniejszościową prowadzone na początku lat 90. XX wieku na Ukrainie, kiedy to poszczególne mniejszości zaczęły organizować swoją działalność, w tym wydawniczą. W niepublikowanej pracy doktorskiej, która powstała na Państwowym Uniwersytecie im. Tarasa Szewczenki w Kijowie dotyczącej prasy ukraińskich mniejszości narodowych z lat 1992-1999, ze szczególnym zaakcentowaniem aspektów prawnego ich funkcjonowania w oparciu o umowy wewnątrzpaństwowe [8], analizie poddano działalność medialną trzech mniejszości narodowych: Niemców, Ormian i Żydów. We wstępie autor pisze: „Dokonana analiza pokazuje, że prasa

mniejszościowa dokumentuje życie i działalność poszczególnych społeczności, z jej radościami, sukcesami i smutkami. Jest też obiektywną kroniką zmian zachodzących w społeczeństwie. [...] Prasa mniejszościowa pokazuje, że mniejszości narodowe nie są obojętne wobec procesów zachodzących w państwie ukraińskim, aktywnie włączając się w zmiany jakie w nim zachodzą”.

Prezentacja problematyki mniejszości narodowych w mediach służy kilku podstawowym celom:

- przybliżeniu kultury mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących dany kraj;
- dokumentowaniu i utrwalaniu faktów społeczno-kulturowych z życia mniejszości;
- promowaniu tradycji i zwyczajów lokalnych społeczności mniejszościowych [11, 150].

Przed wszystkim jednak społeczności te same pragną tworzyć i upowszechniać informacje na swój temat. W językach mniejszości narodowych rozwijają się środki masowego przekazu, zwłaszcza prasa. W publikacji „Ukraińska prasa (1990-1995)” na 376 omówionych tytułów tylko jeden wydawany był przez mniejszość narodową („Aragac”, gazeta ormiańskiego Towarzystwa w Kijowie). W 1996 roku na Ukrainie zarejestrowano około 60 tytułów gazet mniejszościowych, zaś w 2003 roku gazet wydawanych w językach mniejszości narodowych bądź dla nich przeznaczonych było już 188 [5, 17].

Mimo rosnącej przewagi języka ukraińskiego, zarówno w sferze publicznej, jak i oświatowej, język rosyjski nadal zajmuje znaczącą pozycję. Zdaniem Benedykta Andersona na Ukrainie nieustannie odbywa się masowa migracja intelektualna w rosyjskojęzyczną przestrzeń informacyjną. Nadal nie ukształtowała się tu przeważająca bądź znacząca ukraińskojęzyczna „korporacja czytelników”. Jednoznacznie dominuje tu rosyjskojęzyczny „produkt informacyjny” [3].

Do lokalnej specyfiki należy istnienie dwóch wersji językowych wielu gazet – rosyjskojęzycznej i ukraińskojęzycznej np. poczytny kijowski tygodnik „Dzerkało Tyżnia” i jego rosyjskojęzyczny odpowiednik „Zierkało Niedieli”.

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku na Ukrainie ukazywało się 717 tytułów pism i 2206 gazet w nakładzie odpowiednio 20 mln i 23 mln egz., w tym w języku ukraińskim zaledwie 12 mln i 9 mln, co stanowiło odpowiednio 60% i 39,1% [4, 238]. Zatem ponad 70% wychodzących wówczas gazet ukazywało się wyłącznie w języku rosyjskim. Potwierdza to powyżej przytoczoną hipotezę Andersona o rosyjskojęzycznej przestrzeni informacyjnej.

Podobnego zdania jest Tadeusz Olszański, który twierdzi, że na ukraińskim rynku prasowym przeważa prasa rosyjskojęzyczna, ale zaznacza przy tym, że nie jest to równoznaczne z przejawem „rosyjskości”. Badacz określa ten fenomen jako „rosyjskojęzyczną ukraińskość”. Jego zdaniem media nawet krzewiąc ukraińską ideę państwowotwórczą, zmuszone są do robienia tego w języku rosyjskim, gdyż znaczna część społeczeństwa nie czyta w języku ukraińskim. Z jednej strony media te wzmacniają ukraiński patriotyzm, z drugiej jednak podtrzymują rosyjskojęzyczność.

Po „pomarańczowej rewolucji” z 2004 r., która zmieniła nie tylko ukraińską scenę polityczną, ale też postrzeganie i funkcjonowanie wielu środków masowego przekazu w tym kraju, proporcje pomiędzy tytułami i kanałami telewizyjnymi czy radiowymi, które funkcjonowały w oparciu o język rosyjski, nie uległy radykalnym zmianom na korzyść języka ukraińskiego.

Mniejszość rosyjska na Ukrainie, pomimo iż najliczniejsza, pod względem zorganizowania w znacznym stopniu ustępuje innym mniejszościom. Walenty Baluk w książce „Ukraina”, w rozdziale dotyczącym polityki narodowościowej i mniejszości narodowych tłumaczy ten fakt tym, iż sami Rosjanie nie czują się jeszcze mniejszością na Ukrainie i nie widzą tym samym potrzeby organizowania się [13, 20].

Patrząc z perspektywy historycznej, można wskazać trzy główne przyczyny dzisiejszej sytuacji etnokułturowej na Ukrainie. Po pierwsze, znaczny obszar geograficzny należący dziś do Ukrainy włączony był terytorialnie do imperium sowieckiego, gdzie podlegał wpływowi kultury radzieckiej. Oznacza to także, że są na terytorium dzisiejszej Ukrainy regiony, w którym Rosjanie mają prawo uważać się za ludność rdzenną. Druga przyczyna, ściśle związana z pierwszą, określana jest przez ukraińskich badaczy zjawiskiem znikającej tożsamości narodowej. Ukraina jest bowiem państwem silnie zregionalizowanym. We wschodniej części kraju, np. w Donbasie trudno jest odróżnić Rosjan od Ukraińców, bo obydwie te grupy mówią po rosyjsku i mają problem z jednoznacznym wskazaniem swojej przynależności narodowej [10, 87-88].

Warto wspomnieć również o etniczno-społecznym wymiarze tego problemu. Od końca XIX i początku XX wieku większość dużych miast Ukrainy, w tym także stołeczny Kijów, stało się ośrodkami kultury rosyjskiej. Znaczna liczba mieszkańców ukraińskich miast wciąż kupuje gazety w języku rosyjskim, czyta rosyjskie książki, na co dzień posługuje się językiem rosyjskim.

Mniejszość rosyjska na Ukrainie określana jest przez niektórych badaczy ukraińskich mniejszością rosyjskojęzyczną, co może budzić kontrowersje zwłaszcza wśród badaczy rosyjskich, gdyż pojęcie rosyjskojęzyczności jest znacznie szersze i obejmuje także rosyjskojęzycznych Ukraińców.

Mikołaj Mezewicz definiując pojęcie mniejszości rosyjskojęzycznej pisze: „pod pojęciem mniejszości rosyjskojęzycznej należy rozumieć mieszkańców kraju nie będących członkami narodu tytularnego posiadających rosyjskie obywatelstwo lub bezpaństwowców, którzy na co dzień posługują się językiem rosyjskim i zamieszkują terytoria byłych republik ZSRR” [9].

Trudno porównywać działalność wydawniczą innych mniejszości narodowych na tle wydawnictw rosyjskojęzycznych, zwłaszcza gazet i czasopism. Widoczne są zarówno dysproporcje liczbowe, zasięg oddziaływania, jak również charakter tych wydawnictw.

Rosyjskojęzyczne media nadal stanowią potężny odsetek całości wydawanych na Ukrainie tytułów. Są to gazety w pełni komercyjne, nastawione na zysk i w niczym nie ustępujące mediom ukraińskim. Moim zdaniem nie można w pełni stosować kryteriów analizy i oceny wydawnictw rosyjskojęzycznych na Ukrainie na tle działalności wydawniczej prowadzonej przez pozostałe mniejszości żyjące w tym kraju. Wspomniana wcześniej jako najbardziej zorganizowana mniejszość – mniejszość żydowska, wydaje 21 tytułów, które z różną częstotliwością i w łącznym nakładzie sięgającym niewiele ponad 50 tysięcy ukazują się na Ukrainie. Do najbardziej znanych czasopism należą: suplement „Hołosu Ukrajiny” „Jewrejskije Wiesti”, „Chadaszot Nowosti” czy „Bensyach-Sobiesiednik”.

Większość ze 130 narodowości posiadających status mniejszości narodowych prowadzi działalność wydawniczą. Obok książek – w większości podręczników z historii, literatury i języka ojczystego – wydawane są czasopisma i biuletyny. Są to najczęściej wydawnictwa niekomercyjne, dotowane sporadycznie przez państwo ukraińskie, w większości jednak współfinansowane przez państwa, do których dana mniejszość się zalicza. Tu analiza i porównanie jest możliwe, gdyż pozycja mniejszości narodowych w państwie ukraińskim – wyłączając wcześniej omówioną mniejszość rosyjską – jest porównywalna. Ich liczebność jest zróżnicowana, tak jak i stopień zorganizowania, jednak wszystkie korzystają z pełni praw przysługujących mniejszościom na Ukrainie, wszystkie też otrzymują wspar-

cie dla prowadzonej działalności z państw, do których deklarują swoją przynależność.

Odrębnego omówienia wymagają Tatarzy Krymscy, którzy stanowią mniejszość narodową w państwie ukraińskim, jednak status autonomii Półwyspu Krymskiego nadaje im szczególną pozycję wśród mniejszości narodowych na Ukrainie.

Na mocy stalinowskiego dekretu z 13 kwietnia 1944 roku „O środkach mających na celu oczyszczenie Krymskiej ASRR z elementów antyradzieckich”, Tatarzy Krymscy pod zarzutem kolaboracji z hitlerowcami, zostali deportowani, w większości do Uzbekistanu. Wraz z nimi przesiedlono inne narodowości zamieszkujące półwysep. Deportowano w sumie 225 009 osób, w tym 183 155 Tatarów, 12 422 Bułgarów, 15 040 Greków, 9 621 Ormian, 1 119 Niemców i 3 652 przedstawiciele innych narodowości [15, 23]. W latach pięćdziesiątych uchylono wobec Tatarów status zesłańczy, jednak nie zezwolono im na powrót do Ojczyzny. Prawna rehabilitacja Tatarów nastąpiła dopiero w 1967 roku. Przywrócono im prawo udziału w życiu publicznym, zezwolono na wydawanie gazet i emitowanie audycji radiowych w języku narodowym. Dopiero przemiany z czasów Michaiła Gorbaczowa i upadek ZSRR sprawiły, że ponad 270 tys. deportowanych Tatarów i ich potomków powróciło na Krym.

Powołując się na tradycje budowania własnej państwowości (m.in. Republika Krym z 1917 roku) ogólnonarodowy zjazd Tatarów Krymskich – Kurułtaj w czerwcu 1991 roku uchwalił deklarację o suwerenności. Prawie we wszystkich jednostkach administracyjnych Krymu powołano samorząd narodowy, który ma sprzyjać samoorganizacji narodowej.

W latach dziewięćdziesiątych zaczęto organizować nauczanie w języku krymskotatarskim. W roku szkolnym 1997/98 naukę w tym języku pobierało niespełna 3000 uczniów w sześciu placówkach oświatowych [4, 235]. W Kijowie powołano Uniwersytet Islamski, w wielu miastach półwyspu oraz we wschodnich regionach kraju tworzone są centra islamskie. Tatarzy prowadzą też działalność wydawniczą, zarówno podręczników i literatury pięknej, jak i czasopism. W języku krymskotatarskim ukazują się dwa czasopisma i 6 gazet codziennych. Do najbardziej poczytnych należą „Minaret”, „Al. Bajan” czy „Awdet”. Ich nakład jest jednak niewielki. Przeważają nadal pisma rosyjskojęzyczne.

Media elektroniczne działające na półwyspie emitują programy radiowe i telewizyjne w języku krymskotatarskim, jednak jest to bardzo niski procentowo wskaźnik. Nadal dominuje tu język

rosyjski, który jest językiem urzędów, mediów, ale przede wszystkim ulicy.

Mniejszość bułgarska, dwukrotnie liczniejsza od mniejszości polskiej, wydaje w swoim języku tylko jeden tytuł: „Roden Kraj”, stanowiący suplement dziennika Rady Najwyższej Ukrainy „Hołos Ukrainy”

Nieco aktywniejsi pod względem wydawniczym są Rumuni, którzy wydają 7 tytułów prasowych (jeden z nich również stanowi suplement „Hołos Ukrainy”). Rozmieszczenie mniejszości rumuńskiej w strefie przygranicznej (Bukowina) stwarza możliwość odbioru programów oraz dostępu do prasy i innych wydawnictw z Rumunii.

Z podobnej możliwości bliskości kraju macierzystego korzystają Węgrzy. Mniejszość węgierska na Ukrainie posiada pięć tytułów prasowych: dwa obwodowe i trzy o statusie powiatowym. System medialny tej mniejszości posiada bardzo długą, sięgającą czasów II wojny światowej tradycję. Nieprzerwanie od 1946 roku w języku węgierskim ukazują się audycje radiowe, zaś od 1968 roku – programy telewizyjne.

Mniejszość niemiecka zamieszkuje głównie Zakarpacie i Półwysep Krymski. Regionalne stacje radiowe i telewizyjne emitują tam programy niemieckojęzyczne. W Kijowie dzięki zaangażowaniu parafii ewangelicko-luterańskich w nakładzie 3 tys. egzemplarzy ukazuje się czasopismo „Deutsche Kanal”. Dniepropietrowskie wydawnictwo „Sicz” wydaje podręczniki i inną literaturę w języku niemieckim, w bibliotekach większych miast Ukrainy wypożyczyć można niemieckie czasopisma.

Pod względem liczebności po mniejszości rosyjskiej drugą najliczniejszą grupę stanowi mniejszość białoruska (276 tys.), która należy do najsłabiej zorganizowanych mniejszości na Ukrainie. Zdaniem Walentego Baluka wpływ na to mają dwa czynniki: duży stopień rozproszenia oraz rusyfikacja [4, 225]. Statystyki ukraińskie nie odnosiły dotychczas żadnej szkoły białoruskiej czy nawet klas prowadzących nauczanie fakultatywne. Białorusini nie posiadają organizacji o stratusie ogólnopaństwowym. Istnieją lokalne stowarzyszenia m.in. na Krymie czy Zaporozżu. We Lwowie ukazuje się jedyne czasopismo w języku białoruskim „Białorusin Galicji”.

Analizując zawartość tytułów wydań czasopism mniejszościowych zauważalny jest schemat, według którego konstruowane są poszczególne tytuły. Charakterystyczny dla prasy mniejszościowej jest jej profil: nie informacyjny, lecz kulturalno-oświatowy. Jeżeli występują elementy informacyjne, to są one ściśle związane z życiem lokalnej wspólno-

ty. Punktem centralnym jest spuścizna kulturowa, historia poszczególnych miejscowości oraz wiadomości z dziedziny pedagogiki (z reguły w formie obszernych wywiadów z wykładowcami szkół, klas lub wspomnień zasłużonych członków wspólnoty).

Dziennikarze pism mniejszościowych dużą uwagę zwracają na naukę ojczystego języka, stąd w większości wydań zamieszczane są stałe rubryki językowe. Kwestią nadal dyskusyjną i wywołującą skrajne opinie, jest sprawa języka, w jakim tytuły te ukazują się. Wiele wydań zachowuje język państwa, którego stanowi mniejszość, np. wyłącznie polskojęzyczne są „Głos Podola” czy „Lwowskie Spotkania”, niemieckojęzyczny „Niemiecki kanał”, rumuńskojęzyczna „Konkordia”. Jednak głosy na ten temat są podzielone i wyraźnie widoczna jest wzrastająca tendencja zmierzająca do dwujęzyczności. Zwolennicy takiego rozwiązania tłumaczą potrzebę wprowadzenia dwujęzycznych wydań m.in. próbą pozyskania większej liczby czytelników, do których dotrze informacja o działalności danej społeczności mniejszościowej, kraju jej pochodzenia, ale także faktem, iż nie wszyscy obywatele, którzy deklarują przynależność do danej społeczności mniejszościowej, znają i rozumieją swój język ojczysty.

Z danych, pochodzących z ostatniego spisu ludności na Ukrainie, wynika, iż liczba osób, deklarujących przynależność narodowościową, nie pokrywa się z liczbą osób deklarujących znajomość języka kraju wskazanego jako ojczysty.

Tabela: Podział ludności według narodowości i języka ojczystego

narodowość	liczba	język narodowy	język ukraiński	język rosyjski	inny język
Ukraińcy	37541693	31970728	31970728	5544729	11393
Białorusini	275763	54573	48202	172251	181
Bułgarzy	204574	131237	10277	62067	29
Ormianie	99894	50363	5798	43105	64
Grecy	91548	5829	4359	80992	53
Żydzi	103591	3213	13924	85964	210
Tatarzy Krymscy	248193	228373	184	15208	152
Mołdawianie	258619	181124	27775	45607	37
Polacy	144130	18660	102268	22495	67
Rosjanie	8334141	7993832	328152	7993832	5667
Rumuni	150989	138522	9367	2297	5
Tatarzy	73304	25770	3310	43060	52
Węgrzy	156566	149431	5367	1513	7
nie wskazana	188639	–	1108	1844	182913

Źródło: Етнонаціональна структура українського суспільства. Довідник. – Київ, 2004. –С. 326-332.

Powyższa tabela przedstawia wykaz głównych narodowości zamieszkujących Ukrainę wraz ze wskazaniem języka deklarowanego jako ojczysty. Wskazana jako jedna z najbardziej zorganizowanych grup mniejszościowych – Żydzi, w niepełna 4% wskazuje język hebrajski jako język ojczysty. Ponad 70% ukraińskich Żydów wskazało język rosyjski jako swój język ojczysty. Najmniejsze dysproporcje pomiędzy liczebnością danej diaspory a wskazanym przez nią językiem ojczystym wykazują Tatarzy Krymscy, Mołdawianie, Rumuni, Węgrzy, Bułgarzy i Ormianie. W tych społecznościach znaczny odsetek osób uważa język kraju, do którego deklarują przynależność, za swój język ojczysty.

Polacy, niestety, w niewielkim stopniu, wskazują język polski jako ojczysty (12%). Dla większości językiem ojczystym jest język ukraiński, około 15% wskazało język rosyjski.

Przeanalizowana powyżej sytuacja tłumaczy dyskusje na temat dwujęzyczności wydawnictw mniejszościowych. Problem nieznamomości języka ojczystego dotyczy wielu grup, stąd uzasadniona wydaje się potrzeba zamieszczania działów językowych w wydawanych przez nie tytułach lub całych wydań dwujęzycznych.

Pisma mniejszościowe wiele miejsca poświęcają sprawom kultury. Tematyka kulturalna obecna jest zarówno w tygodnikach, kwartalnikach, jak i pismach, ukazujących się nieregularnie, które nie mają *sensu stricte* charakteru periodyków kulturalnych.

Wspomniany już wcześniej Jurij Kolisnik, analizując prasę wydawaną przez Niemców, Ormian i Żydów, wyliczył procentowo, iż tematyka kulturalna zajmuje w ich wydawnictwach odpowiednio: 7,9%,

32,6%, 18,4% [8, 12]. Wśród wydawanych przez ukraińskich Polaków pism za tytuł najbardziej zdominowany przez tematykę kulturalną uchodzą „Lwowskie Spotkania”, gdzie tematyka kulturalna i historyczna zajmują ponad 80% powierzchni pisma. Jednak we wszystkich z ponad 20 wydawanych przez Polaków tytułów sprawom kultury poświęca się znaczną ilość miejsca.

Analiza pism mniejszościowych pod kątem tematyki, jaka w nich dominuje, jednoznacznie wskazuje na to, że właśnie poprzez działalność i aktywność kulturalną, dane społeczności starają się przybliżyć siebie, swoje problemy i kraj pochodzenia. Stąd pisma i programy mniejszościowe obfitują w relacje z organizacjami wystaw, koncertów, festiwalu, imprez okolicznościowych, związanych z ważnymi dla kraju ojczystego wydarzeniami. Jednocześnie zauważalna jest tendencja do akcentowania integralności i więzów z krajem zamieszkania. „Bardzo istotne jest to, że treści te pisma polonijne przekazują w harmonii z wiadomościami o języku, obyczajach i kulturze ukraińskiej” [6, 149]. Wydawane przez mniejszość żydowską „Jewrejski wisti” posiadają rubrykę: „Wszyscy jesteście Twoimi dziećmi, Ukraino”, co w szczególności sposób podkreśla deklarowaną wierność i współodpowiedzialność za kraj zamieszkania. „Badania potwierdzają, że wydawnictwa mniejszości narodowych nie ograniczają się tylko do narodowo-kulturalnych problemów własnej mniejszości, ale poświęcają należną uwagę problematyce międzynarodowej. Poświęcanie uwagi problemom innych grup etnicznych sprzyja budowaniu wielokulturowego społeczeństwa” [8, 15].

LITERATURA

1. Абетка української політики 1996. Довідник / За ред. М. Томенка. – Київ, 1998.
2. Абетка української політики 2000-2001. Довідник / За ред. М. Томенка. – Київ, 2002.
3. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження і поширення націоналізму. – Київ: «Критика», 2001.
4. Baluk W. Konsepcje polityki narodowościowej Ukrainy. Tradycje i współczesność. – Wrocław, 2002.
5. Етнонаціональна структура українського суспільства. Довідник. – Київ, 2004.
6. Jabłoński E. Wzlot. Dokąd zmierzają Polacy na Ukrainie. – Warszawa, 2004.
7. Jagiełło M. Dziesięć uwag o mniejszościach narodowych // «Dziennik Kijowski». – 1997. – Nr 23.
8. Колісник Ю.В. Преса національних меншин України як засіб їх самоствердження в умовах становлення української державності (1992 – 1999 рр.). Автореферат дисертації... кандидата філологічних наук. – Київ, 2001.

Działalność wydawnicza polskiej mniejszości na Ukrainie należy do najprężniejszych. Polakom wydającym 19 tytułów, które ukazują się regularnie, oraz 10, które pojawiają się nieregularnie, dorównują jedynie Żydzi (21 tytułów), gdyż, jak wspomniałam wcześniej, wydawnictw rosyjskojęzycznych nie można zaliczyć do wydawnictw mniejszościowych. Mają one równoprawny status z prasą wydawaną w języku ukraińskim.

Aktywności Polaków w sferze wydawniczej sprzyja postawa państwa polskiego. Analizując stosunek państwa polskiego do polskiej mniejszości narodowej na Ukrainie nie sposób nie odnotować, że Polska wykazuje bardzo dużą aktywność, co w praktyce przekłada się na pomoc szeregu instytucjom i organizacjom w realizowaniu ich zadań statutowych. W 2008 roku z funduszy na rozwój mediów polonijnych Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie, skorzystało 14 tytułów.

Analiza zawartości poszczególnych pism pozwala stwierdzić, iż wpisują się one w ogólny schemat gazet i czasopism wydawanych przez mniejszości narodowe. Dominują w nich materiały na temat kraju pochodzenia, jego historii, kultury, obyczajów, wiary, a także aktywności danej społeczności w kraju zamieszkania. Porównywalny jest również nakład tego typu wydawnictw, wahający się od kilkuset do kilku tysięcy egzemplarzy. Większość z nich nie poradziłaby sobie na rynku wydawniczym w warunkach wolnej konkurencji, stąd też częściowo mają one status dodatków, częściowo są niezależnymi tytułami. Jednak wszystkie z nich korzystają w różnym stopniu i w różnej formie z pomocy ze strony państw macierzystych.

9. Mezewicz M. Rosyjska definicja mniejszości rosyjskojęzycznej, <http://www.tolerancja.pl/ukraina/mniejszosc-rosyjskojezyczna>, 17. 10. 2008.
10. Населення України за місцем народження та громадянством. – Київ, 2004.
11. Ratajczak M. Komu potrzebne są media? Dostęp do mediów publicznych mniejszości narodowych i etnicznych // Obywatelstwo i tożsamość w społeczeństwach zróżnicowanych kulturowo i na pograniczach, (red.) M. Bieńkowska-Ptasznik, K. Krzysztofek, A. Sadowski. – T. I. – Białystok, 2006.
12. Українська преса (1990-1995). Національна академія наук України. – Львів, 2004.
13. Ukraina. Pod red. B. J. Albina i W. Baluka. – Wrocław, 2002.
14. «Вісник Державного комітету у справах національностей та релігій». – 1996. – № 4.
15. Зінченко Ю. Кримські татари: історичний нарис. – Київ, 1998.